

Luonnonsuojelulain sata vuotta

JUKKA SIMILÄ

Tässä artikkelissa tarkastelen luonnonsuojelulain kehitystä sen syntymää edeltävistä ajoista nykypäivään. Tarkastelun pääpaino on sääntelyn sisällön muuttumisessa, mutta jonkin verran sivuan myös kysymyksiä, joiden yhteys lakiin on epäsuora. Luonnonsuojelulain kehitystä on vaikeata hahmottaa irrallaan muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä.

Luonnonsuojelulaki on sadan vuoden ajan L antanut lainsäädännöllisen pohjan luonnonsuojelulle. Tänä aikana laki on kirjoitettu kahdesti kokonaan uudestaan, Suomeen luotu laaja luonnonsuojelualueiden verkosto, lajeja suojeltu ja uusia keinoja suojella pienempiä kohteita kehitetty. Vuosisata sitten luonnonsuojelu nähtiin isänmaallisena tehtävänä, jossa maisemalla oli tärkeä rooli, tänään puhutaan globaalista luontokadosta, jonka ehkäisemiseksi jokaisen valtion on osallistuttava. Luonnonsuojelun kehittymiseen on vaikuttanut kotimainen politiikka, sodat sekä kansainväliset sopimukset ja virtaukset. Keskustelu nykypäivän luonnonsuojelu-oikeudesta ja -politiikasta on pitkälti Euroopan unionin määrittelemää – toki aina kotimaisiin olosuhteisiin mukautettuina.

Ensimmäinen luonnonsuojelulaki (71/1923, myöhemmin LSL 1923) oli voimassa runsaat 73 vuotta vuoteen 1996 asti, seuraava vähän yli 26 vuotta vuoteen 2023. Lait koskevat koko Suomea Ahvenenmaata lukuun ottamatta. Ensimmäiseen lakiin tarvittiin 27 pykälää, voimassa olevassa laissa niitä on 144. Tämä kuvastaa osaltaan sääntelyn kehittymistä monipuolisemmaksi, vaikka osaltaan kyse on sääntelyn teknisestä yksityiskohtaistumisesta. Ensimmäinen luonnonsuojelulaki muuttui sisällöllisesti ennen 1980-lukua verraten vähän. Tämän jälkeen kehitys on ollut nopeampaa.

Sekä LSL 1923 että nykyisen luonnonsuojelulain keskeinen merkitys on viranomaisille an-

nettavassa toimivallassa. Lähtökohtaisesti laki antaa julkiselle vallalle oikeuden tehdä erilaisia päätöksiä, mutta ei velvoita tekemään niitä. Toimivallan olemassaolo ei itsessään suojele luontoa eikä alkuperäisessä luonnonsuojelulaissa ollut yhtään säännöstä, joka olisi suoraan, ilman hallinnollista päätöstä rajoittanut luontoarvoja uhkaavia toimintoja. Nykyisessäkin laista suoraan nousevat maankäytön rajoitukset ovat harvassa. Toisaalta historiallisesti LSL:n nojalla annetut päätökset ovat olleet tyypillisesti pysyviä. Aikaisemmin perustettuja suojelualueita ei lakkauteta uusien tieltä ja näin järjestelmä on luonteeltaan kumulatiivinen. Tosin sodan jälkeen luovutettujen alueiden mukana menetettiin valtaosa silloisista suojelualueista. Kumulatiivisuuden merkitys on hyvä suhteuttaa siihen, että luonnon hyödyntäminen on valtavasti kiihtynyt erityisesti sotien jälkeen ja näin tarve suojelutoimenpiteille on kasvanut nopeammin kuin suojelujärjestelmä on laajentunut.

Luonnonsuojelulaissa tarkoitetun toimivallan käyttö on sidoksissa tiettyisiin käsitteisiin kuten 'yleinen suojelualue', 'erityisen suojelualue', 'rauhoitettu laji', 'uhanalainen laji' ja 'erityisesti suojeltava laji'. Päätösten oikeudellinen merkitys on riippuvainen siitä mistä kategoriasta kulloinkin on kyse. Siksi LSL:n sisällön ja kehityksen tarkasteleminen on syytä sitoa näihin ja vastaaviin käsitteisiin.

Vuoden 1923 luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelu nousi 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla yhteiskunnalliseksi keskusteluteemaksi niin globaalisti kuin pohjoisessa, Suomi mukaan lukien. Tällöin keskusteltiin laajasti kansallispuistojen perustamisesta ja lintujensuojelusta (Niemelä 2015; Laakkonen ja Vuorisalo 2019) ja luonnonsuojelulain säätämisen voidaan nähdä tämän keskustelun tuloksena. Vuonna 1880 tutkimusmatkailija A.E. Norden-skiöld esitti ajatuksen sellaisten alueiden perustamiseksi, joissa luonto saisi rauhoitettuna elää omaa elämäänsä. Seuraavana vuonna Evon metsäopiston johtaja Anton Gabriel Blomqvist esitti kahden kansallispuiston perustamista Suomeen. Vuonna 1898 Societas pro Fauna et Flora Fennica teki hallitukselle esityksen kansallispuistojen perustamisesta ja vuonna 1910 senaatin asettama suojametsäkomitea antoi ehdotuksen kansallispuistojen perustamiseksi Pallas-Yllästunturin ja Pyhä- ja Luostotunturin alueille sekä Oulankajoen seudulle. Nämä ensimmäiset ehdotukset luonnonsuojelualueiden perustamiseksi eivät kuitenkaan johtaneet tuloksiin. Ensimmäisenä suojelualueena valtion mailla rauhoitettiin Mallastunturi Metsähallituksen päätöksellä vuonna 1916.

Lainvalmistelukunnan ehdotukseen (1921) pohjautuva luonnonsuojelulaki oli aikanaan moderni, kansainvälistä kehitystä vastaava ja sen perusrakenne osoittautui tyydyttävän lainsäätäjää pitkän – yli 70 vuoden – ajan. LSL 1923 mahdollisti suojelualueiden perustamisen sekä valtiolle että yksityisille kuuluville alueille. Yksityisillä tarkoitetaan kaikkia muita kuin valtiota, siis myös kuntia ja kirkkoa. Valtion maille voitiin perustaa joko yleinen tai erityisen suojelualue, jossa käsitepari yleinen/erityinen viittaa rauhoituksen tiukkuuteen. Yleisellä suojelualueella tavoitteena oli luonnon säilyttäminen koskemattomana eli kaikenlaisen ihmistoiminnan kieltoa. Sittemmin näitä alueita on alettu kutsumaan luonnonpuistoiksi. Erityisiä suojelualueita, jossa rauhoitus ei ole yhtä perusteellinen, alettiin kutsua kansallispuistoiksi. Yksityiselle kuuluval-

la alueella voitiin perustaa vain erityinen suojelualue, jota nykyään kutsutaan yksityiseksi luonnonsuojelualueeksi. Nykyisen lainsäädännön tuntemia valtion muita luonnonsuojelualueita ei vuonna 1923 tunnettu. Sitä vastoin siellä oli säännökset luonnon muistomerkin rauhoittamisesta. Suojelualueiden muodostaminen nähtiin tällöin riippuvan omistajan tahdosta, valtio ei pyrkinyt suojelemaan yksityisiä alueita.

Lajisuojelun lähtökohtana oli luettelo lintulajeista, jotka ovat aina rahoitettuja ja samalla tavalla suojattiin myös lepakot, siili ja siipiora-

Luonnon Tutkijan päätoimittaja vieraili Lamminpään jättimännyn luona syksyllä 2023, 70 vuotta lehden kannessa olevan valokuvan ottamisen jälkeen. Luonnonmuistomerkit ovat yhä metsiemme kiistattomia ylispuita, merkkejä metsien edellisistä puusukupolvista. Kuva: Pekka Väliavaara.

va. Lajien nimeämisessä ei käytetty tieteellisiä nimiä ja siinä käytettiin myös ilmaisuja kuten "muut kahlaajat", "lokit", "tiirat", "rastaat" ja "muut pikkulinnut". Tietyt lajit, nimittäin lehtokurppa, heinäkurppa, taivaanvuohi, räkättirastas, merilokki, isolokki, lepinkäinen ja kotivarpunen kuitenkin suljettiin rauhoituksen ulkopuolelle. Laki myös mahdollisti harvinaisen eläinlajin rauhoittamiseen asetuksella, vaikka

tämä ei koskenut metsästyskelpoisia eläinlajeja. Erikseen todettiin, ettei sutta tai ahmaa voi rauhoittaa ja karhun ja ilveksen suhteen rauhoitus voi olla voimassa vain valtiolle kuuluvalla maalla, joka ei ole yksityisen henkilön hallinnassa. Kasvien rauhoittamisen rakenne oli samantapainen. Harvinaiset luonnonvaraiset pensaat, varvut, ruohot, heinät ja muut pienemmät kasvit olivat rauhoitettuja suoraan lain nojalla, ja asetuksella voitiin rauhoittaa lisää lajeja. Lajisuoja ei lain nimenomaisen säännön johdosta estänyt maan käyttämistä viljelys- ja rakentamistarkoituksiin. Näin lajisuoja ei estänyt maankäytön muutosta ja siten kasvin kasvupaikan ja eläinlajin lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämistä. Rakentaminen ja metsän käyttö suojelualueiden ulkopuolella oli riippuvainen omistajan tai muun oikeuden haltijan tahdosta. Tällä periaatteella on ollut luonnonsuojelulain historiassa aina nykypäivään suuri merkitys, koska maankäytön muutos on keskeinen luonnon monimuotoisuutta heikentävä tekijä.

Kivijärvi Kissakalliolta nähtynä. Urjalassa sijaitseva Kivijärven yksityinen luonnonsuojelualue (225 ha) on yhä yksi laajimmista yksityisen maanomistajan luonnonsuojelulain nojalla rauhoittamista alueista Suomessa. Kuva: Heikki Mikkola.

Ensimmäiset suojelualueet

Luonnonsuojelulain säätäminen loi oikeudellisen pohjan luonnonsuojelualueiden perustamiselle, mutta suojelualueiden muodostaminen eteni hitaasti. Ensimmäiset luonnonsuojelualueet perustettiin yksityisille maille omistajien hakemuksesta, vaikka luonnonsuojelupolitiikan kärki silloin ja sen jälkeen on ollut valtion maiden suojelussa. Tästä huolimatta mahdollisuus vapaaehtoiseen yksityisten maiden suojeluun on vieläkin tärkeä instituutio. Siitä on tosin tullut valtion myöntämän rahoituksen kautta myös osa valtiollisen luonnonsuojelupolitiikan toteuttamista. LSL 1923 säätämisen jälkeen Metsähallitukselle annettiin tehtäväksi laatia ehdotus valtion mailla olevien sopivien alueiden erottamiseksi suojelukäyttöön. Tämä johti hallituksen esitykseen luonnonsuojelualueiden perustamiseksi, joka hyväksyttiin valtiopäivillä 1928. Presidentti Relander ei kuitenkaan vahvistanut lakia yhtä aluetta koskevan isojaon keskeneräisyyden vuoksi. Lopulta ensimmäiset luonnonsuojelualueet perustettiin valtion maille vasta vuonna 1938, vähän ennen sotien syttymistä. Sotien jälkeen Suomi joutui luovuttamaan laajoja alueita Neuvostoliitolle ja niiden mukana suurin osa hiljan perustetuista kansallis- ja luonnonpuistoista siirtyi valtakunnan rajojen ulkopuolelle. Jäljelle jäivät vain Pallas-Ounastunturin ja Pyhätunturin kansallispuistot sekä Mallan ja Pisavaaran luonnonpuistot.

Uusien luonnonsuojelualueiden kartoitus aloitettiin heti sodan jälkeen vuonna 1945. Suomen Metsätieteellisen Seuran aloitteen perusteella laadittiin valtioneuvostolle ehdotus uusista kansallis- ja luonnonpuistoista, jonka jälkeen valtioneuvosto asetti vuonna 1950 komitean pohtimaan suojelualueiden perustamista. Komitean laatiman mietinnön pohjalta säädetyllä lailla vuonna 1956 maahamme perustettiin seitsemän uutta kansallispuistoa (Liesjärven, Linnansaaren, Pyhä-Häkin, Petkeljärven, Rokuan, Oulangan ja Lemmenjoen kan-

sallispuistot) sekä kaksitoista uutta luonnonpuistoa. Karkalin luonnonpuisto perustettiin omalla erillislailla vuonna 1964.

Vuoden 1923 luonnonsuojelulain kehitys

LSL 1923 muuttui elinkaarensa aikana vain vähän. Vasta vuonna 1996 säädetty uusi luonnonsuojelulaki toi sellaisia laadullisia muutoksia lakiin, joita voi pitää merkittävänä. Ensimmäisinä vuosikymmeninä muutettiin lähinnä päätöksentekojärjestystä, lajirauhoituksia ja mainos- tai muita ilmoituksia koskevia säännöksiä. Monena vuosikymmenenä (1930-, 1950- ja 1970-luvulla) ei tehty yhtään muutosta, kun nykyisin jopa lainsäädännön kokonaisuudistuksia voidaan tehdä muutaman vuosikymmenen välein. On kuitenkin huomattava, että luonnonsuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta yritettiin 1960-luvulla (Luonnonsuojelulakikomitean mietintö 1966 ja Luonnonsuojelutoimikunnan mietintö 1969), mutta nämä pyrkimykset eivät johtaneet tuloksiin. Erityisesti huomiota kiinnittää se, ettei 1970-luvulla tehty lainkaan muutoksia luonnonsuojelulakiin, vaikka 1960/1970-lukujen taitetta on kutsuttu ympäristöheräämisen ajaksi (Laakkonen ja Vuorisalo 2019) ja tällöin tapahtui ympäristöasioissa paljon. Euroopan neuvosto julisti vuoden 1970 luonnonsuojeluvuodeksi, Suomeen perustettiin vesihallitus samana vuonna ja vuonna 1972 pidettiin suuri kansainvälinen ympäristökonferenssi Tukholmassa. Ympäristöherääminen nosti esille erityisesti ympäristön pilaantuminen, muttei pyrkinyt väheksymään alkuperäisen luonnon suojelua. Ympäristökysymys kokonaisuudessaan sai kasvavaa huomiota.

Vaikka luonnonsuojelulaki ei muuttunut 1970-luvulla, silloin alkanut pyrkimys aktiivisesti edistää uusien suojelualueiden muodostumista johti lainsäädäntömuutoksiin 1980-luvulla. Vuonna 1981 asetuksen nojalla perustettavien suojelualueiden kokoa kasvatettiin viidestäkymmenestä hehtaarista viiteensataan. Tätä laajempien suojelualueiden muodostamisesta päätettiin lainsäätämisyksityksessä.

Tätä periaatteellisesti merkittävämpiä samassa yhteydessä toteutettuja muutoksia olivat taloudellisten kannustimien luominen kunnille ja yksityisille maanomistajille. Lakiin kirjattiin, että suojelualueen sijaintikunnille maksetaan korvausta kunnallisveron tuoton vähentymisestä. Tämän toivottiin lisäävän luonnonsuojelupolitiikan hyväksyntää kunnissa, koska tuohon aikaan kunnat suhtautuivat torjuvasti suoje-

Kesonsuo on linnustoltaan arvokkaimpia suoalueita Suomessa, joka oli pääosin yksityisessä omistuksessa. Pitkällisten ponnistelujen jälkeen suo suojeltiin luonnonsuojelulain nojalla 1976. Kuva: Urpo Häyriinen / Lusto - Suomen Metsämuseo.

lualueiden muodostamiseen juurikin verotuksellisista syistä. Lisäksi luotiin menettely, jossa yksityisen maalle perustettavan suojelualueen omistajalle voidaan maksaa korvausta niistä taloudellisista menetyksistä, joita hänelle aiheutuu rauhoittamispäätöksen mukaisista alueen käyttöoikeuden rajoituksista. Näin luotiin paremmat edellytykset toteuttaa valtioneuvoston periaatepäätöksen (joita selostetaan jäljempänä) mukaisia suojelualueita. Muina keinoina luonnonsuojeluohjelmien toteuttamiseen on käytetty kauppaa, alueiden vaihtoa ja tilusjärjestelyä. Lunastukseen haluttiin turvautua vasta

viimekätisenä keinona. Lunastuksen turvaamiseksi asetettavan toimenpidekiellon määrääkää pidennettiin kahteen vuoteen.

LSL 1923 viimeisien vuosien aikana luotiin uusia lajisuojelun kategorioita. Uhanalaisiksi lajiksi voitiin muutoksen jälkeen määrätä sellainen LSL:n soveltamisalaan kuuluva luonnonvarainen kasvi- tai eläinlaji taikka niiden kanta, jonka säilyminen Suomessa on vaarantunut. Tästä ei seurannut muuta kuin ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön velvollisuus seurata lajien kantojen kehitystä ja ryhtyä tarpeellisiin toimiin lajien säilyttämiseksi. Jos haluttiin tätä pidemmälle meneviä toimenpiteitä, tuli uhanlaisen lajin suojelua tiukentaa määräämällä se erityisesti suojeltavaksi lajiksi. Ympäristöministeriö oli velvollinen tarvittaessa laatimaan suojelusuunnitelman erityisesti suojeltavan lajin säilyttämiseksi. Näin voitiin tehostaa maankäytön muutosten kontrollia. Luonnonsuojeluviranomaisen oli tarvittaessa annettava maanomistajalle riittävä tieto lajin esiintymisestä sekä niistä toimista, jotka vaarantaisivat lajin esiintymistä paikalla. Jos tieto on annettu, maanomistajan tuli ilmoittaa luonnonsuojeluviranomaiselle viimeistään kuukautta aikaisemmin ennen kuin hän ryhtyy lajin esiintymistä vaarantaviin toimiin. Luonnonsuojeluviranomaisen oli ilmoituksen saatuaan viipymättä neuvoteltava maanomistajan kanssa erityisesti suojeltavan lajin säilyttämiseksi tarpeellisista toimista. Laki ei kuitenkaan silloin tuntenut mahdollisuutta määrätä pysyvää maankäyttörajoitusta ja täten keskeisenä keinona olivat neuvot ja maanomistajan hankutteleminen yksityisen suojelualueen perustamiseen korvausta vastaan.

Luonnonsuojeluohjelmat

Vaikka niin sanottu ympäristöherääminen ei 1970-luvulla ilmennyt lainsäädäntöuudistuksina, suojelualueiden perustamista edistettiin tällöin. Tätä pohjusti hallinnolliset uudistukset. Metsähallituksen osana toiminut luonnonsuojelutoimisto, jossa oli ollut luonnonsuojeluval-

vojan ja apulaisluonnonsuojeluvalvojan lisäksi vain kaksi toimistoapulaista, siirtyi vuonna 1973 maa- ja metsätalousministeriöön, jonne muodostettiin luonnonvarainhoitotoimisto (Perttula 2006). Samana vuonna valmistui ympäristönsuojeluneuvottelukunnan ehdotus kansallispuistoverkoksi. Neuvottelukunnan ehdottamista 35 uudesta kansallispuistosta ja kahdeksasta laajennuksesta toteutettiin vain Lemmenjoen kansallispuiston laajennus. Ehdotus toimi kuitenkin parlamentaarisen kansallispuistokomitean työn pohjana. Vuonna 1976 tämä komitea ehdotti 42 uuden kansallispuiston perustamista ja 16 uuden luonnonpuiston perustamista sekä 15 puiston laajentamista.

Lopulta tämä johti valtioneuvoston periaatepäätökseen vuonna 1978 kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelmasta ja vuonna 1982 tehtyihin kansallis- ja luonnonpuistojen perustamisen kolmanteen aaltoon vuosien 1938 ja 1956 laajojen päätösten jälkeen. Tällöin perustettiin Helvetinjärven, Hiidenportin, Isojärven, Itäisen Suomenlahden, Kauhanevan-Pohjankankaan, Lauhanvuoren, Patvinsuon, Riisitunturin, Salamajärven, Seitsemisen ja Tiilikkajärven kansallispuistot. Kaikki kansallispuistot sijaitsivat valtion mailla.

Kansallispuistokomitean mietinnön liitteenä oli maa- ja metsätalousministeriössä laadittu luettelo merkittävimmistä ns. luonnonsäästioistä – nykyterminologian mukaan muista luonnonsuojelualueista. Tämä luettelo käytännössä pohjusti valtakunnallisten suojeluohjelmien laadintaa. Pian tämän jälkeen aloitettiin luontotyypikohtaisten ohjelmien valmistelu, joista ensimmäisenä valmistui vuonna 1981 valtioneuvoston periaatepäätös soiden suojeluohjelmasta. Tätä seuraavan 15 vuoden aikana valtioneuvosto teki useita periaatepäätöksiä: lintuvesien suojeluohjelma (1981), harjujen suojeluohjelma (1984), Mikkeliinsaarten saari-ryhmä (1989), lehtojen suojeluohjelma (1989), rantojen suojeluohjelma (1990) ja vanhojen metsien suojeluohjelmat (1993, 1995, 1996, 1996).

Posoaapa oli Suomen ja Länsi-Euroopan laajin suokokonaisuus. Aapa olisi epäilemättä päässyt mukaan soidensuojeluohjelmiin, jollei se olisi peittynyt Lokan tekoaltaan aaltoihin. Kemijoen vesivoimalasuunnitelmat olivat suuri pettymys luonnonsuojelijoille 1950-luvun jälkipuoliskolla. Kuva: Urpo Häyrinen / Lusto - Suomen Metsämuseo.

Vuoden 1996 luonnonsuojelulain tausta

Valtioneuvoston suojeluohjelmia koskevat periaatepäätökset muuttivat radikaalisti Suomen luonnonsuojelupolitiikkaa. Uusien suojelualueiden muodostamiseen pyrittiin systemaattisesti luonnontieteellisten arvioiden perusteella, vaikka poliittisessa valmistelussa muutkin kuin luonnontieteelliset seikat vaikuttivat lopputulokseen. Aluksi periaatepäätökset koskivat pääasiassa valtion maita, mutta vähitellen myös yksityismaita otettiin mukaan periaatepäätöksiin, jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia. Tämä aiheutti oikeusturvaongelman.

Laissa ei ollut erityisiä säännöksiä siitä, miten suojeluohjelma voidaan toteuttaa yksityisen alueilla. Valtion pyrki ensisijaisesti sopimaan asiasta ja tarjoamaan maanomistajan valittavaksi mieleisensä ratkaisun, mutta yhteisymmärrystä ei aina saavutettu. Tällöin käytettävissä oleva pakkokeino oli lunastus. Oikeusturvaon-

gelma ei kuitenkaan liittynyt lunastusmenettelyyn, vaan alueiden käytön ja myynnin kannalta epäselvään tilanteeseen, jonka oikeusvaikutuksia vailla oleva suojeluohjelma loi. Epäselvä tilanne saattoi jatkua useita vuosia. Suojeluohjelma nimittäin tarkoitti sitä, että aluetta ei voitu kaavoittaa muuhun tarkoitukseen ja jos maanomistaja ryhtyi hyödyntämään aluettaan esimerkiksi rakentamalla taikka puuston hakkuilla, niin valtio asetti toimenpidekiellon. Tämän takia omaisuuden myyminen oli hankalaa, sillä kukapa ostaisi maata, jota ei saa käyttää. Tämä johti niin sanottuihin aavistushakkuisiin, joka sai luonnonsuojeluviranomaisen reagoimaan, vaikka ei aina riittävän nopeasti. Maanomistajat kokivat, että periaatepäätöksen johdosta suojeluohjelmiin kuuluvilla alueilla oli tosiasiallinen toimenpidekielto, mutta heillä ei ollut oikeudellisia keinoja vaatia suojeluohjelman toteuttamista. Maanomistajien kritiikki luon-

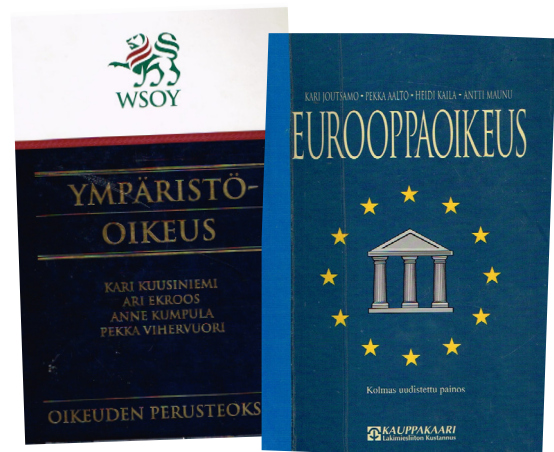
nonsuojeluohjelmia kohtaan voimistui erityisesti rantojen suojeluohjelman hyväksymisen jälkeen. Tähän suojeluohjelmaan sisältyi aikaisempia suojeluohjelmia huomattavasti enemmän taloudellisesti arvokkaita alueita.

Poliittinen paineen takia ympäristöministeri Sirpa Pietikäinen asetti luonnonsuojelun oikeusturvatyöryhmän, jonka mietintö valmistui vuonna 1993. Työryhmä pyrki ratkaisemaan tilanteen ehdottamalla säännöksiä luonnonsuojeluohjelmien oikeudellisesta perusta ja maanomistajan oikeuksista. Työryhmä ehdotti myös lajien ja elinympäristöjen erityissuojelua koskevien säännösten ottamista luonnonsuojelulakiin sekä eräitä muutoksia korvausmenettelyyn.

Kun nämä ehdotukset ja hivenen aikaisemmin valmistunut luonnonsuojeluhallintotyöryhmän mietintö eivät riittävästi tyydyttäneet yhteiskunnan eri tahoja ja Suomen liittyminen Euroopan unioniin näytti todennäköiseltä, niin ministeri Pietikäinen asetti työryhmän laatimaan ehdotuksen luonnonsuojelulain kokonaisuudistukseksi. Tämän työryhmän tuli yhdistää pitkäaikainen pyrkimys luonnonsuojelulain kokonaisuudistukseksi ja täyttää Euroopan yhteisön luonto- ja lintudirektiivien vaatimukset. Työryhmä tuotti välimietinnön, mietinnön ja tarkistetun mietinnön. Näiden ehdotusten pohjalta ympäristöministeriön johdolla laadittiin hallituksen esitys luonnonsuojelulaksi, jonka pohjalta eduskunta säätöi vuonna 1996 uuden luonnonsuojelulain. Yhdessä metsälainsäädäntöön otettujen erityisen tärkeitä elinympäristöjä koskevien säännösten kanssa uusi luonnonsuojelulaki johti suurimpaan lakireformiin sitten luonnonsuojelulain säätämisen. Samassa yhteydessä rakennuslakia muuttamalla edistettiin ranta-alueiden suojelua. Nämä säännökset ovat nykyisin maankäyttö- ja rakennuslain 10 luvussa. Tällöin muutettiin useita ympäristön käytön kannalta keskeisiä lakeja sisällyttämällä niihin viittaussäännökset. Tällä tavalla varmistettiin se, että luonnonsuojelulaki tai sen nojalla annetut päätökset otetaan huomioon tehtäessä päätöksiä muiden lakien nojalla.

Vuoden 1996 luonnonsuojelulaki

Vuoden 1996 luonnonsuojelulain säätämisen yhteydessä vanhoihin luonnonsuojeluohjelmiin liittyvää oikeusturvaongelmaa päätettiin lopulta hoitaa lisäämällä rahoitusta. Varsinainen syy ohjelmien hitaaseen toteutukseen oli rahoituksen riittämättömyys, mistä maanomistajat ja luonnonsuojeluhallinto olivat yhtä mieltä. Vaikka oikeusturvatyöryhmän ehdotukset luonnonsuojelun suunnittelusta otettiin merkittävien osin uuteen luonnonsuojelulakiin, niitä ei sovellettu jo tehtyihin luonnonsuojeluohjelmiin. Luonnonsuojeluohjelmien toteutusta jatkettiin lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin ennen, vaikka nyt selvästi suuremmilla taloudellisilla resursseilla. Tämä luonnollisesti joudutti suojeluohjelmien toteutusta. Kun myöhemmin ei ole tehty uusia luonnonsuojeluohjelmia, niin nämä säännökset ovat jääneet kuolleeksi kirjaimiksi. Uusia, suojeluohjelmiin kuulumattomia, suojelualueita on kuitenkin muodostettu, mutta ne on tehty tapaus kerrallaan, ei osana laajempaa ohjelmaa.

Ympäristöä koskeva lainsäädäntö on vuosien mittaan paisunut tuhatsivuisiksi, paksuiksi teoksiksi. Ympäristölaki on monien lakien, asetusten, direktiivien, ennakkotapausten ja politiikkojen kudelman, jonka hallitseminen vaatii lakioppineiltakin monen vuoden perehtymisen.

Uuteen lakiin otettiin säännöt Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkostosta. Natura 2000 -verkostoon sisällytettiin alueita, joissa sijaitsee

luontodirektiivissä määriteltyjä luontotyypppejä ja lajien elinympäristöjä taikka lintudirektiivin tarkoittamia lintujen elinympäristöjä. Luontodirektiivin suojelualueita kutsutaan erityisten suojelutoimien alueiksi (special areas of conservation, SAC) ja lintudirektiivin alueita erityisiksi suojelualueiksi (special protection areas, SPA), mutta myös linnustonsuojelualueiksi. Natura 2000 -verkostoa toteutetaan eri tavalla kuin luonnonsuojeluohjelmia. SAC- tai SPA -alueet voivat olla, mutta niiden ei tarvitse olla, kansallisen luonnonsuojelulain tarkoittamia luonnonsuojelualueita. Pääasia on, että suojelun tavoite saavutetaan ja jos muu lainsäädäntö antaa siihen riittävät keinot, ei tarvitse käyttää luonnonsuojelulakia, joka johtaa tiukaan suojeluun ja kalliisiin korvauksiin. Muuta merkityksellistä lainsäädäntöä ovat esimerkiksi erämaalaki, maa-aineslaki, koskiensuojelulaki tai metsälaki. Olennaista on, että ne suojeluarvot säilyvät, joita varten asianomaiset alueet on otettu Natura 2000 -verkostoon.

Natura 2000 -verkoston luomisella oli dramaattiset seuraukset. Se aiheutti ympäristökonfliktin, joka ehkä on laajin kaikista Suomen ympäristökonflikteista. Natura 2000 -verkoston luonnonsuojeluohjelmia kevyempi toteuttamistapa ei vähentänyt kritiikkiä, johon yhdistyi myös yleisempää tyytymättömyyttä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin. Valtioneuvosto teki elokuussa 1998 ensimmäisen ehdotuksen Suomessa Natura 2000 -verkostoon sisällytettävistä alueista. Valtioneuvosto täydensi esitystä Espoon alueiden osalta 1999 ja sittemmin komission pyytämien selvitysten johdosta myös useana vuonna. Valtioneuvoston päätöksistä tehtiin 850 valituskirjelmää, joissa oli erotettavissa yli 1 600 valitusta. Muutosta valtioneuvoston päätöksistä haettiin noin 750 kohteen osalta ja valittajia oli noin 5000 (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007). Jo valmistelun aikana ja sen jälkeen asiaa käsiteltiin lukuisissa lehtikirjoituksissa ja tv-ohjelmissa ja valtio joutui vahvistamaan sekä hallinnon että oikeuslaitoksen resursseja, jotta asiat saatiin ratkaistua edes jo-

tenkin kohtuullisessa ajassa.

Luontodirektiivi toi laadullisesti uudenlaisen elementin Suomen oikeusjärjestelmään. Luontodirektiivissä on omaksuttu vaikutusperusteinen sääntelymalli, jonka mukaan luonnon arvojen heikentäminen suojelualueella oli kielletty riippumatta siitä, sijaitseeko heikennystä aiheuttava toiminta Natura-alueella tai sen ulkopuolella. Luontodirektiivi edellyttää, että hanke tai suunnitelma, joka todennäköisesti merkityksellisesti heikentää Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen luonnon arvoja, tulee arvioida. Jos arviointi osoittaa hankkeen tai suunnitelman heikentävän luonnon arvoja, ei lupaa hankkeen toteuttamiselle saa myöntää taikka suunnitelmaa vahvistaa, ellei valtioneuvosto toisin päätä erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoisia ratkaisua ole.

EU-oikeuden täytäntöönpanon ja oikeusturvakysymyksen lisäksi uuden lain tavoitteena oli luonnonsuojelulain suppean keinovalikoiman monipuolistaminen. Lakiin otettiin säännökset luontotyyppien suojelusta ja erityisen arvokaiden maisemien, maisema-alueiden, suojelemisesta, jotka kumpikin olivat uusia keinoja. Luontotyypppeihin, joita laissa lueteltiin yhdeksän, kuuluvia luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyyppin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Tämä rajoitus astuu voimaan erillisellä hallintopäätöksellä. Maisema-alueelle voidaan asettaa tarpeellisia määräyksiä maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi, mutta ne eivät saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Näin maisema-alueen rajoitukset ovat lähtökohtaisesti aika löyhiä, eivätkä synnytä valtiolle korvausvelvollisuutta.

Tämän lisäksi vuoden 1996 LSL:ssa vahvistettiin lajisuojelua koskevaa säännöstöä. Laki antoi luonnonsuojeluviranomaiselle mahdollisuuden kieltää hallintopäätöksellä erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen. Li-

säksi lakiin otettiin luontodirektiivistä johdettu periaate, että direktiivin tietyssä liitteessä mainittujen eläinlajien yksilöiden selvästi luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Tämä säännös tuli siis voimaan suoraan lailla, eikä se edellytä erillistä hallintopäätöstä. Nämä keinot mahdollistivat luonnonsuojelualueita pienempien kohteiden suojelun. Erityisesti liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen löytyminen, välillä yllättävästi kaavoitushankkeen jo edettyä jonkin verran, on muovannut useita kaavaprosesseja.

Lailla kiellettiin myös vierasperäisen eläinlajin, josta ei säädetä metsästyslaissa tai kalastuslaissa, päästäminen luontoon, jos on aihetta epäillä, että siitä voi syntyä pysyvä kanta. Samoin laki kieltää kasvilajin, jolla ei ole Suomessa pysyvää luonnonvaraista kantaa, istuttamisen tai kylvämisen pihapiirin, pellon tai rakennetun taikka muutoin erityiseen käyttöön otetun alueen ulkopuolelle tai luonnonvesistöihin, jos on aihetta epäillä, että siitä voi syntyä pysyvä kanta. Poikkeuksen tästä tekee puiden istuttaminen tai kylväminen metsätaloudellisessa tarkoituksessa.

Luonnonsuojeluohjelmista vapaaehtoiseen suojeluun

LSL 1996 aikana luonnonsuojelupolitiikassa tapahtui merkittävä muutos, kun luonnonsuojeluohjelmien laadinnasta luovuttiin. Tästä ei taida olla virallista päätöstä, mutta niin on tosiasiallisesti käynyt. Luonnonsuojeluohjelmat olivat pitkälti virkahenkilövoimin laadittuja keskitettyjä suunnitelmia, jotka perustuivat luonnonsuojelubiologiaan. Muutoksen jälkeen suojelu on pyritty tekemään maanomistajille houkuttelevaksi ja aloite tietyn kohteen suojelusta on siirretty maanomistajalle. Viranomaisten tehtäväksi tuli ennen kaikkea tiedon jakaminen ja sen arvioiminen, täyttävätkö suojeltavaksi ehdotetut kohteet suojelulle asetetut kriteerit (Similä ja Kokko 2009). Jo päätettyjen luonnonsuojeluohjelmien toteuttamista on kyllä jatkettu,

kunnes ne ovat tulleet toteutetuksi, mutta uusia suojelualueita ei enää valittu keskitetysti luonnonsuojeluohjelmien kautta. Tätä uutta politiikkaa on toteutettu METSO-toimintaohjelmassa. Tämän lisäksi yksittäisiä kohteita, joista osa on ollut laajoja, on suojeltu erikseen joko hankkimalla alue valtion omistukseen taikka perustamalla yksityinen suojelualue. Luonnonsuojelupolitiikan muutokseen on olennaisesti vaikuttanut Natura 2000 -verkostoon luomiseen liittynyt syvä yhteiskunnallinen konflikti, joka heikensi luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä.

Vapaaehtoisuuden merkityksen kasvu on lisännyt epävarmuutta siitä, onko luonnonsuojelupolitiikka vaikuttavaa ja kustannustehokasta. Erityyppiset metsänomistajat voivat reagoida eri tavoin informaatio-ohjaukseen tai taloudellisiin kannustimiin ja siksi suojelutavoitteen saavuttaminen voi olla epävarmaa. Vaikka määrälliset pinta-alatavoitteet saavutettaisiinkin, maaomistajalähtöinen suojelu voi kohdistua muille kuin suojelubiologisesti parhaille alueille. METSO-ohjelman ekologista vaikuttavuutta on arvosteltu juuri tästä näkökulmasta. Maanomistajalähtöinen luonnonsuojelu voi myös vaikeuttaa riittävän laajojen, yhtenäisten suojelualueiden muodostamista. Luonnonsuojelun hyväksyttävyyden kannalta tällä on kuitenkin ollut suuri, toiseen suuntaan vaikuttava merkitys. Voidaan esittää hypoteesi, että luonnonsuojelun hyväksyttävyyden lisääntyminen on poliittisesti mahdollistanut suuremmat resurssit ja siten laajemman suojelun kuin tiukasti valtion johtama luonnonsuojelupolitiikka, joka olisi herättänyt poliittista vastusta. Hypoteesia ei voi todistaa oikeaksi, koska se perustuisi kontrafaktuaaliseen historiantutkimukseen, jossa tarkastellaan toteutumattomia vaihtoehtoja.

Vuoden 2023 luonnonsuojelulaki

Sata vuotta ensimmäisen luonnonsuojelulain jälkeen voimaan astui kolmas versio luonnonsuojelulaista. Uusin laki toi mukaan myös periaatteellisesti tärkeitä uudistuksia, joista nos-

tan esiin muutaman keskeisimmän, nimittäin ennallistamisen, ekologisen kompensaation, luontotyyppisuojelelun muutokset ja tuntemattomat lajit.

Ennallistaminen on noussut luonnonsuojelupolitiikan keskeiseksi asiaksi kansainvälisesti ja kansallisesti. Luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseen ei riitä uhkaavien toimien rajoittaminen ja luonnonhoito, vaan tarvitaan myös ennallistamista ja ekologisia kompensaatioita. Ennallistamisella osana luonnonsuojelupolitiikka on pitkät juuret, mutta sen painoarvon vahvistumista kuvastaa Helmi-elinympäristöohjelma vuodelta 2021. Ennallistamista edistetään ennen kaikkea tukiohjelmien kautta ja lainsäädännöllä on vain rajoitettu rooli. Kansalaisia ei voida velvoittaa lailla ryhtymään ennallistamisen edellyttämiin aktiivisiin toimiin paitsi silloin, kun annetaan lupa tehdä jotain mikä lähtökohtaisesti on kielletty tai on toimitettu lain vastaisesti. Tästä huolimatta ennallistamisen merkityksen vahvistuminen luonnonsuojelupolitiikassa on heijastunut myös lainsäädännön kehittymiseen etenkin luonnonsuojelusuunnittelua ja tukea koskevien sääntöjen lisääntymisen kautta. Nämä säännökset eivät niinkään ole luoneet kokonaan uudenlaista suunnittelua tai tukijärjestelmiä, vaan vain antaneet oikeudellisen pohjan luonnonsuojelupolitiikassa muutoin tapahtuneelle kehitykselle.

Kattavimmin luonnonsuojelua ohjaa kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma, joille LSL antaa nyt oikeusperustan. Luonnon monimuotoisuusstrategiasa asetetaan valtakunnalliset toiminnalliset, määrälliset ja ajalliset tavoitteet luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseksi ja tilan parantamiseksi. Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia valmistelu aloitettiin ennen uuden lain voimaantuloa ja on vielä tätä kirjoitettaessa valmistelussa. Hallituksen vaihtumisen jälkeen keväällä 2023 luonnonsuojelujärjestöt ovat kritisoineet valmistelua konkreettisten pinta-alatavoitteiden vähentymisen

johdosta. Laki ei kuitenkaan vaadi sellaisia, joten konkreettisuuden tason valinta on poliittinen kysymys.

Strategian ja toimintaohjelman lisäksi laissa on säädökset vapaaehtoisista luonnonsuojelun toimenpideohjelmista. Strategiaa, toimintaohjelmaa tai vapaaehtoisia luonnonsuojelun toimenpideohjelmaa ei voida toteuttaa ilman rahoitusta. Rahoituksen merkityksen johdosta lakiin on sisällytetty kokonainen luku luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemisesta. Tämä ehkä tarpeettoman yksityiskohtainen sääntely osaltaan heijastelee EU:n valtioneukisääntelyä, jonka merkitys tukiohjelmille on keskeinen. EU:n valtioneukisääntely esti aikanaan niin sanotun luontoarvokaupan, jota oli suunniteltu toteutettavaksi tukiohjelmalla, josta tehdään komission notifikaatio. Silloin EU:n valtioneukisääntely ei tätä kuitenkaan mahdollistanut notifioitavana tukiohjelmalla, vaikka se olisi ollut mahdollinen toteuttaa pienimuotoiseen tukeen tarkoitetun *de minimis*-sääntelyn kautta. Luonnonarvokaupan tavoitteena oli pyrkiä kohdistamaan luonnonsuojelun vähäiset taloudelliset resurssit eri kohteiden luontoarvon mukaisesti. Uudet, vuoden 2023 alussa voimaan tulleet valtioneukin suuntaviivat antaisivat uudenlaisia mahdollisuuksia luontoarvokaupan tapaisille innovatiivisille tukiohjelmille. Valtion myöntämä tuki, joka korvaa vain taloudellisen menetyksen, ei luo maanomistajalle aitoa taloudellista kannustinta. Siksi EU:n valtioneukisääntelyn kehitys avaa kiinnostavia mahdollisuuksia tuleville tukiohjelmille.

Ekologisella kompensaatiolla tarkoitetaan luonnon arvoja heikentävän toimijan tekemää hyvitystä luontotyyppille tai eliölajin elinympäristölle aiheutumastaan heikennyksestä. Korvaavuus voi olla joko heikennystä vastaavaa tai sen ylittävää. Toimenpiteitä, joilla heikennys kompensoidaan, on kahdenlaisia. *Hyvittäväillä toimenpiteillä* voidaan esimerkiksi palauttaa luonnonarvoiltaan tai kunnoltaan heikentynyt alue ennallistumaan, lisätä luontotyyppin tai eliölajin elinympäristön pinta-alaa tai parantaa

luontotyyppin tai eliölajin elinympäristön ekologista laatua. *Suojeluhyvityksellä* tarkoitetaan toimenpidettä, jolla estetään luonnontilan heikentymistä aiheuttava toiminta ja joka tuottaa paremman ekologisen lopputuloksen kuin hyvittävä toimenpide. Suojeluhyvitys voitaisiin toteuttaa esimerkiksi yksityisen luonnonsuojelun alueen perustamisena.

Kompensaatio on vapaaehtoinen. Poliittisesti yksi merkittävimmistä kamppailuista lainvalmistelun aikana koski sitä, onko kompensaatio pakollinen vai vapaaehtoinen. Jos oltaisiin päädytty pakolliseen kompensaatioon, niin se olisi liitetty lupajärjestelmään. Näin ympäristölupia myönnettäessä olisi voitu edellyttää kompensaatiota. Vapaaehtoinenkaan kompensaatio ei kuitenkaan ole merkityksellinen. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja parantaminen on nousemassa merkityksellisesti asiaksi yritysmaailmassa ja sillä voi olla merkitystä investointien rahoituksen järjestymisessä. On perusteltua otaksua, että useat yritykset tulevat tekemään kompensaatiotoimenpiteitä, vaikka on mahdotonta arvioida sitä, kuinka yleiseksi tavaksi se tulee ajan oloon muodostumaan. Lisäksi vapaaehtoisesta kompensaatiosta saadut kokemukset voivat viitoittaa tulevien lainsäätäjien ratkaisuja.

Toinen voimakkaan poliittisen kamppailun kohde oli luontotyyppisuojaus. Jo vuoden 1996 laki tunsikin luontotyyppisuojauslain kuten aikaisemmin selostettiin. LSL 1996 mukaan luontotyyppin suojeleminen edellytti erillistä hallintopäätöstä, josta maksetaan korvaus. Itse asiassa tämä jäi nytkin pääsäännöksi poliittisen kamppailun jälkeen, tosin luontotyyppien määrää lisättiin. Hallintopäätöksen valtiolle synnyttämä velvollisuus korvaukseen vaikuttaa merkittävästi tällaisten hallintopäätösten määrään, koska luonnonsuojelun budjetti on aina niukka. Tämän lisäksi lakiin otettiin muutamia luontotyyppisiä, jotka ovat suojeltuja suoraan lain nojalla. Tiukkaan suojelemaan valikoitui kuitenkin luontotyyppisiä, joihin ei välttämättä merkittävästi uhkaa maankäytön muutokset. Tiukasti suojellut luontotyypit

ovat serpentiinikalliot, -kivikot ja soraikot sekä rannikon avoimet dyynit. Hallituksen oli alun perin tarkoitus suojella suoraan lain nojalla enemmän luontotyyppisiä sekä ottaa suojelemaan piiriin myös laaja-alaisia luontotyyppisiä, joita olisi suojeltu lupajärjestelmällä ilman, että lupien myöntämisen luonnonsuojelullisia edellytyksiä olisi tiukennettu.

Periaatteellisesti tärkeä, vaikka luultavasti harvoin toteutuva, uudistus koskee tuntemattomia lajeja. ELY-keskus voi kieltää Suomessa uutena löydetyn tai tieteelle ennestään tuntemattoman eliölajin esiintymispaikan heikentämisen. Suomesta löydetään vuosittain useita maahan uusina asettuneita lajeja tai lajeja, jotka ovat voineet elää maassa jo pitkään, mutta tulevat harvinaisuutensa vuoksi vasta nyt löydettyiksi. Ilmastomuutos on ominaan lisäämään uusien lajien tuloa Suomeen.

Lopuksi

Luonnonsuojelulaki on merkittävästi muuttunut sadan vuoden pituisen historiansa aikana. Lakiin on otettu uusia suojelukeinoja ja luonnonsuojelun suunnittelulle on luotu oikeudellinen viitekehys. Lain kehitystä on ohjannut niin kansalliset tarpeet kuin kansainväliset sopimukset, sodat ja konfliktit. Laki on näiden murroksien keskellä säilynyt tärkeimpänä luonnonsuojelupolitiikan välineenä. Luonnonsuojelupolitiikan onnistumista ja vaikuttavuutta ei kuitenkaan voida arvioida pelkästään lain kehityksen kautta. Luonnonsuojelulaki on edelleen etenkin viranomaisten toimivaltaa sääntelevä laki. Se miten tätä toimivaltaa käytetään ja milloin resursseilla sitä toteutetaan, on ratkaisevassa roolissa luonnonsuojelupolitiikan onnistumisen kannalta.

Luonnonsuojelun kannalta merkityksellinen lainsäädäntö ei rajoitu vain luonnonsuojelulakiin. Koskiensuojelulakien, erämaalain, ulkoilulain, metsälain ja ympäristösuojauslain säätämiset ja muutokset ovat esimerkkejä muusta luonnonsuojelun kannalta merkityksellisestä lainsäädännöllisestä kehityksestä. Tästä kehi-

tyksestä huolimatta lainsäädäntöä tulisi edelleen kehittää. Luonnonsuojelulaki on pysynyt luonteeltaan kohdesuojelulakina, jolla suojellaan luonnonsuojelun kannalta vain keskeisimpiä kohteita eikä muu lainsäädännön kehitys ole tuonut kuin paikoittaista vahvistusta luonnon monimuotoisuuden säilymiselle. Luonnonsuojelulain valmistelun yhteydessä ympäristöministeriössä tiettävästi ideoitiiin kattavamman luonnon monimuotoisuuslain sisältöä, jossa luonnon monimuotoisuus tulisi läpäisevästi huomioon otetuksi lakiin perustuvassa päätöksenteossa. Tämä laki odottaa edelleen tuloaan.

Kirjallisuus

Laakkonen S ja Vuorisalo T 2019 Ympäristökysymys. Teoksessa Laine J, Fellman S, Hannikainen M ja Ojala J (toim) Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen. Gaudeamus.

Niemelä J 2015 Isänmaan kuvista rajattuun

luontoon. Julkinen kansallispuistokeskustelu Suomessa vuosina 1880–1910. Historian Pro gradu –tutkielma, Oulun yliopisto.

Perttula M 2006 Suomen kansallispuistojärjestelmän kehittyminen 1960–1990 luvuilla ja U.S. National Park Servicen vaikutukset puistojen hoitoon. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 155.

Similä J ja Kokko K 2009 Oikeudellinen sääntely ja metsäluonnon monimuotoisuus. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007 Natura 2000 -verkoston valmistelu, tarkastuskertomus 17/54/06.

Jukka Similä on toiminut 10 vuotta luonnonsuojeluoikeuden tutkimusprofessorina Lapin Yliopistossa. Hän on työskennellyt myös Suomen ympäristökeskuksessa ja ympäristöministeriössä. Similä on kirjoittanut kaksi luonnonsuojeluoikeuden kommentaaria, toisen yksinään, toisen Leila Suvantolan kanssa. Luonnonsuojelulain 2023 kommentaari on työn alla Suvantolan kanssa.

